

ספר החינוך מצווה קכג

מדיני המצוה, שכל אחד מארבעה חטאים אלה מחייב עושהו להביא כשבה או שעירה כדין חטאת קבועה הידוע, ואינו נפטר בעוף או בקמח אלא אם כן הוא עני. ואם הוא עני והביא כשבה או שעירה לא יצא ידי חובתו¹, והטעם לפי שאתר שריחם האל ברוך הוא עליו ופטרו בכך אינו בדין שידחוק עצמו להביא ביותר [מ]מה שתשיג ידו. ובזה יקנה כל מבין עצה לבלתי עשות הוצאות ביותר מן הראוי לו לפי ממונו, למען כי בו סבה לגזול את הבריות כשמבקש לימודו ואינו מוצא.

חתם סופר

דף מ"א ע"ב: [מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא].
אמרינן באגדה ערבי פסחים ק"ח ע"א עשיר בשורו עני צטוי יחוס צבילתו אלמנה צתרנגולתה (ש"ש, נמלא צקרצן עולה ויורד דצא לכפר אף כאן חיים כלל), דאי נמי לא הוה מייחתי קרבן והיך מונח לטונשו של הקצ"ח נמי היך הפרש צן עני לעשיר, ועל כן אי מייחתי קרבן ראוי הוה להפריש צנייכה ואף כאן חיים, ואדריצא צחטאת קבוע דחלצ דהם הוה חידוש שלא הפריש הקצ"ח צן עני לעשיר, אצל צעולה ויורד לית כאן חיים, אצל צמוסורי כפורים מצואר פרק קמא דשבוטות (ח' ע"א) דמנגעיה כנר איכפר ליה (י) וקרצן לאשחרויי צקדשים, והוה ליה קרבן להיחר קדשים כמו מקוה עכרה לתרומה, ואף סברה לחלק צן עני לעשיר ואפילו הכי חס רחמנא על בעני...

מועדים וזמנים ח"ח עמ' פד

ואכתוב כאן בענין צום לכפרה על עבירות שהוא במקום קרבן. ומפני חביבות הדברים נקדים כאן דבר נפלא בענין כפרה דקרבות, ששמעתי מת"ח שהיה נוכח במסיבה עם כ"ק האדמו"ר רבי אברהם מרדכי אלתר זצ"ל מגור, ואמר דבר נפלא בענין קרבן עשיר ועני, ואעתיק העובדא כמו ששמעתי, שבמסיבה נכחו כמה גאוני עולם וצ"ל, הגאון רבי מנחם זמבא זצ"ל, הגאון רבי נתן שפיגלגלעס זצ"ל, כ"ק האדמו"ר מסוקולוב הרב מורגנשטרן זצ"ל, וישב שם גם כ"ק האדמו"ר מגור רבי אברהם מרדכי אלתר זצ"ל, ושוחחו בדברי תורה. הגאון רבי מנחם זמבא זצ"ל הביא דברי החינוך במצוה קכ"ג, שעני שהביא קרבן עשיר לא יצא, ותמהו המפרשים הלוא משנה מפורשת בפרק י"ד דנגעים דעני שהביא קרבן עשיר יצא, ויישב את דברי החינוך בפלפול בחריפות, והגאוני שם נשאו ונתנו בדבריו שעה ארוכה וחיפשו יישוב לקושיא זו. והאדמו"ר מגור זצ"ל ישב כל הזמן ושתק ולא השתתף במו"מ, ורק לפני שיצא אמר בקיצור, „אני לא מבין, הלוא ליהודי חסר קרבן“.

ובזה ארווח לן להליל הארי ספר החינוך ויקרא סי' קכ"ג שכחצ צעולה ויורד, עני שהביא קרבן עשיר לא יאל ידי חובתו, והשיג עליו הגאון מהר"ח אלפאנדרי צספר אש דת שכחצ נגד משנה מפורשת פרק צחרא דנגעים שעני יולא ידי חובתו צקרצן עשיר, וילף (צירושלמי) [צשמעתין] מקרא זאת תורת ומייחתי לה ר"ש ותו"ע שם פ"ש. ולהל"ל יש לומר צשלמא צנגעים דחס רחמנא עליו אצל ראוי היך להביא כשצכ כמו בעשיר, א"כ אי מייחתי כשצכ תצוה עליו צרכה וכדאמר רב נחמן פסחים ל"צ ע"צ (י), מה שאף כן עולה ויורד דכפרתו של עני די צתורים וצני יונק, וכצו נחכפר צשירי עופות והמותר על זה הוה ליה כמו חולץ צערה, או כמו חטאת

לאחר כמה דקות נתעורר הגאון רבי מנחם זמבא זצ"ל, והסביר דברי האדמו"ר זצ"ל דהתירוץ פשוט, דהנה כתב החינוך בטומאת מקדש וקדשיו, שעשיר מביא כשבה לחטאת, ועני מביא קן אחד לעולה ואחד לחטאת, ולפ"ז אם עני הביא קרבן עשיר הרי חסר לו קרבן, שמביא רק בהמה אחת לחטאת, ולא עוף לעולה ועוף לחטאת כעני, ולכן דעת החינוך דלא יצא, אבל במשנה מדובר במצורע, שעשיר מביא ג' בהמות לחטאת לאשם ולעולה, ועני מביא גם כן ג' קרבנות כבש לאשם ועוף לעולה ועוף לחטאת, וא"כ לא חסר לו בקרבן מדי, ע"כ איתא במשנה דיצא, ול"ק כלל הקושיא על החינוך, והשתומם הגרמ"ז זצ"ל היאך הבלגי רבו בשעה שפלפלו שעה ארוכה, ולא מיהר להגיד תירוצו ואולי מפני שחשש לכבוד תורתם, ע"כ.

שפת אמת

שם בגמ' גופא ארי"א טו' צבי' החינוך (פי' ויקרא) כ' דעני שהביא קרבן עשיר לא יאל, ותמהו עליו צצל משנה למלך ושאר אחרונים דהא צנגעים חנן עני שהביא קרבן עשיר יאל ואפי' לכתחילה יכול להביא קרבן עשיר, ולע"ד סברת החינוך נכונה דקרצן עולה ויורד... הכחוצ סם צפי' ויקרא דעני מביא חטאת ועולה ועשיר כשצה לחטאת צלצד אין ללמוד ממאורע דרבי קרא דעני שהביא קרבן עשיר יאל, דהתם מין קרבן אי' היא דצנייכה חייבין חטאת ועולה אצל צקרצן עו"י דעשיר מביא חטאת צלצד ועני חייב חטאת ועולה לא יאל צחטאת גרידא, לא מייצטיל לרי"ח דגם צעשיר שהביא קרבן עני אין דינו כמאורע גם להיפוך אין ללמוד ממאורע, רק אפי' לרי"א דדמיו להו מ"מ לענין עני שמביא קרבן עשיר דממעט צהקרצת עולה י"ל דאין ללמוד ממאורע כניל פשוט:

נודע ביהודה על התורה

קרוב עני לא יצא לפי דברי הגמ' (עריכין ט"ז) נגעים באים על צרות העין, ולפי"ז מצורע עשיר שרוצה לצאת ידי חובתו בקרבן עני טרם נטהר מסיבת הצרעת שלקה בו, ולכן אינו מיטהר בקרבן זה.

במסכת יומא (מא.) נחלקו ר' אלעזר ור' חגא בעשיר שהביא קרבן עני בקרבן עולה ויורד אם יצא, ומקשה הגמ' מיתבי מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא עשיר שהביא קרבן עני לא יצא ומשני שאני התם דכתיב זאת [תהיה תורת המצורע] עיי"ש. וי"ל דלכן רק במצורע עשיר שהביא

[מבן רבינו הגאון ר' יעקבא לנדא מבר"א זצ"ל]